

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА

УДК 37.013

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.13.31>

ПРАВОВІ ЦІННОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ТА ЇХ ФОРМУВАННЯ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ

Бутенко Володимир Григорович,
доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії педагогічних наук України
(Херсонський факультет Одеського
державного університету внутрішніх
справ, м. Херсон, Україна)

У статті зосереджено увагу на актуальній проблемі вищої юридичної освіти – формуванні правових цінностей студентської молоді. Наголошено, що в умовах цивілізаційного розвитку українського суспільства суттєво посилюється роль правових цінностей особистості, її спроможність бути активним суб'єктом правовідносин, виявляти вміння самостійно сприймати, глибоко осмислювати й реалізовувати на практиці правові аспекти життєвої та професійної діяльності. Особливо відчутною є вказана проблема в системі професійної підготовки майбутніх правників, юристів, працівників правоохоронних органів, юстиції, прокуратури, Національної поліції.

За результатами теоретичного аналізу висвітлено внесок українських учених: філософів, правознавців, психологів, педагогів – у дослідження правових цінностей особистості й необхідність психолого-педагогічного забезпечення їх формування в студентській молоді. Наголошено, що питання формування правових цінностей майбутніх фахівців у галузі права та правоохоронної діяльності набувають актуального характеру, усвідомлюються як необхідні для підвищення рівня правосвідомості й відповідальності студентської молоді, підготовки юнаків і дівчат до активної участі в чинній практиці правовідносин.

У процесі наукового дослідження розкрито сутність і значення правових цінностей в організації життєвої та професійної діяльності особистості, з'ясовано характерні ознаки правових цінностей як духовно-функціонального утворення людини, висвітлено можливість впливу правових цінностей на змістові й процесуальні аспекти правовідносин.

Відмічено, що правові цінності потребують свого осмислення й визначення як правова, психологічна, культурологічна та педагогічна категорія, яка засвідчує поступове нарощування правової культури людини, набуття нею необхідного змісту, форм і способів установалення плідних правовідносин у суспільстві й використання особистісного потенціалу для самоактуалізації в системі сучасного права. Наголошено, що правові цінності мають досягати належного рівня сформованості й відповідати таким критеріям, як готовність студентської молоді до емоційного сприймання, інтелектуального осмислення та діяльнісного впровадження правових цінностей.

За результатами дослідження висвітлено педагогічні умови формування правових цінностей студентської молоді, виявлено спробу системно підійти до вирішення вказаної проблеми в закладах вищої юридичної освіти, обґрунтовано доцільність таких педагогічних дій, як актуалізація правових цінностей серед студентської молоді; ознайомлення майбутніх фахівців з багатоаспектним змістом правових цінностей; підготовка юнаків і дівчат до використання правових цінностей у процесі професійної діяльності; забезпечення самоорганізації правових цінностей у процесі правової освіти й самовдосконалення особистості.

Ключові слова: правові цінності, студентська молодь, формування особистості, вища юридична освіта.

LEGAL VALUES OF STUDENT YOUTH AND THEIR FORMATION IN THE SYSTEM OF HIGHER LEGAL EDUCATION

Butenko Vladimir Grigorovich,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Corresponding Member of the National
Academy of Pedagogical Sciences
of Ukraine
(Kherson Faculty of Odessa State
University of Internal Affairs,
Kherson, Ukraine)

The article focuses on the current problem of higher legal education - the formation of legal values of student youth. It is emphasized that in the conditions of civilizational development of Ukrainian society the role of legal values of the individual, his ability to be an active subject of legal relations, to show the ability to independently perceive, deeply comprehend and implement legal aspects of life and professional activity. This problem is especially noticeable in the system of professional training of future lawyers, jurists, law enforcement officers, the judiciary, the prosecutor's office, and the National Police.

According to the results of theoretical analysis, the contribution of Ukrainian scientists: philosophers, jurists, psychologists, teachers in the study of legal values of the individual and the need for psychological and pedagogical support for their formation in student youth. It is emphasized that the formation of legal values of future professionals in the field of law and law enforcement is relevant, perceived as necessary to increase the level of legal awareness and responsibility of student youth, preparing boys and girls for active participation in existing legal relations.

In the process of scientific research the essence and significance of legal values in the organization of life and professional activity of a person are revealed, the characteristic features of legal values as a spiritual and functional formation of a person are clarified, the possibilities of legal values influence on semantic and procedural aspects of legal relations are highlighted.

It is noted that legal values need to be understood and defined as a legal, psychological, cultural and pedagogical category, which testifies to the gradual increase of human legal culture, its acquisition of the necessary content, forms and ways to establish fruitful legal relations in society and use personal potential for self-actualization modern law. It is emphasized that legal values must reach the appropriate level of formation and meet such criteria as the readiness of student youth for emotional perception, intellectual comprehension and activity implementation of legal values.

According to the results of the study, the pedagogical conditions of formation of legal values of student youth are highlighted, an attempt is made to systematically approach the solution of this problem in higher legal education institutions, the expediency of such pedagogical actions as: actualization of legal values among student youth; acquaintance of future specialists with the multifaceted content of legal values; preparation of young men and women for the use of legal values in the process of professional activity; ensuring self-organization of legal values in the process of legal education and self-improvement of the individual.

Key words: legal values, student youth, personality formation, higher legal education.

Вступна частина. Українське суспільство перебуває сьогодні на складному етапі свого розвитку. Можна бачити складні процеси, які характеризують економічні, політичні, правові, культуротворчі, освітньо-виховні відносини. При цьому спостерігається прагнення широкої громадськості: учених, працівників освіти, діячів культури, державних службовців та ін. – глибоко усвідомити суперечності й виклики, які мають місце в суспільному, політичному, державотворчому житті, і визначити можливі шляхи та умови успішного розв'язання вказаних проблем.

У контексті зазначеного привертають особливу увагу українського суспільства питання, що пов'язані з правовими цінностями студентської молоді та їх формуванням у закладах вищої юридичної освіти. Актуальність цих питань визначається декількома аспектами, а саме: соціальними, культурологічними й освітньо-виховними. На соціальному рівні вказана проблема набуває певної гостроти у зв'язку з тим, що успішна розбудова українського суспільства може відбутися лише на правовому ґрунті, який передбачає наявність обґрунтованих правових норм, розвиток сучасної та ефективної законотворчої практики, а також підготовку широкого загалу людей, здатних на відповідному рівні сприймати, усвідомлювати та втілювати на практиці правові цінності. Звідси виникає соціальна потреба в забезпеченні процесу формування в студентської молоді необхідних правових якостей, уміння глибоко освоювати правові цінності та зміцнювати їх функції у процесі життєвої та професійної діяльності.

На культурологічному рівні можна спостерігати посилення інтересу людей до ціннісних аспектів їхнього життя, праці, творчості тощо. Ідеться про політичні, моральні, правові, художні, естетичні, наукові цінності, які все частіше стають предметом уваги, дискусій, творчих пошуків, набувають полемічного характеру, засвідчують про посилення їх ролі під час прийняття життєво важливих рішень, виконання професійно орієнтованих дій. Серед актуалізованих культурологічних аспектів варто виділити ті, що характеризують поглиблення змісту й характеру правовідносин, у межах яких людина все частіше прагне набути суб'єктності, а отже, виявляти своє бачення певних ситуацій, явищ, процесів, які мають місце в її особистому житті. За таких обставин особистість привносить своє ставлення в палітру чинних правовідносин, прагне вибудувати власну систему правових цінностей, надати їм певну мотиваційну, спонукальну, орієнтаційну та діяльнісну основу.

На освітньо-виховному рівні вказане питання також набуває принципового характеру й вимагає відповідної суспільної уваги, адже відомо, що правові цінності є особливим духовно-функціональним надбанням особистості. Воно не з'являється спонтанно, не набуває своєї життєстверджуючої сили випадково, не функціонує на мозаїчному рівні. Основою його формування, розвитку та збагачення може бути лише цілеспрямована й ефективна освітньо-виховна діяльність закладів освіти. Ідеться про найважливіші ланки чинної освітньої практики й, зокрема, діяльність закладів вищої юридичної освіти. Саме вони мають бути прикладом того, у який спосіб і за якими

формами, методами, технологіями доцільно впливати на правосвідомість і діяльність студентської молоді. Усвідомлення важливості цих аспектів має спонукати викладачів закладів вищої юридичної освіти до реалізації відповідних психолого-педагогічних умов, які б забезпечували послідовне й ефективне нарощування студентами необхідного правового досвіду, сприяли формуванню в них системи правових цінностей.

У сучасній науковій практиці накопичено теоретичний досвід осмислення природи правових цінностей, наголошено на необхідності їх формування в студентській молоді. Ідеться про наукові праці таких учених, як А. Андросюк, А. Бандурка, Б. Бараненко, І. Бех, В. Барко, В. Бутенко, О. Дергачов, А. Ільків, В. Кремень, Л. Казміренко, З. Кісіль, А. Кузьмінський, В. Медведєв, Г. Пономаренко, В. Серєда, С. Сисєва, С. Сливка, М. Фіцула, В. Шостак, О. Цільмак, С. Яковенко та ін.

За результатами проведених ученими досліджень можемо констатувати, що в системі вищої юридичної освіти питання освітньо-правового змісту набувають певної актуальності, усвідомлюються як необхідні для підвищення професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права та правоохоронної діяльності. Учені цілком умотивовано наголошують на важливості професійно-психологічної, культурологічної підготовки студентів до активного освоєння та використання на практиці правових цінностей, пропонують окремі форми й методи залучення майбутніх фахівців до правового досвіду [5].

Водночас варто зауважити, що наукове дослідження вказаної проблеми ще не дає достатньої відповіді щодо її системного вирішення. У дослідженні правових цінностей студентської молоді та їх формування в закладах вищої юридичної освіти залишаються недостатньо з'ясованими такі аспекти, як сутність правових цінностей студентської молоді; особливості їх формування в закладах вищої юридичної освіти; педагогічні умови, що забезпечують ефективний вплив на розвиток правових якостей майбутніх фахівців у галузі права та правоохоронної діяльності.

Мета та завдання. Усвідомлення потреби ефективного вирішення вказаної проблеми зумовило визначення мети науково-педагогічного пошуку. Вона полягає в тому, щоб теоретично обґрунтувати правові цінності студентської молоді й педагогічні умови їх формування в системі вищої юридичної освіти. До основних завдань зараховано такі:

1. Розкрити сутність і значення правових цінностей студентської молоді.
2. Висвітлити критерії сформованості правових цінностей студентів.
3. Дослідити педагогічні умови формування правових цінностей студентів у системі вищої юридичної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розкриваючи сутність і значення правових цінностей студентської молоді, важливо зазначити, що правова форма суспільної свідомості має своє історичне минуле, засвідчує наявний потенціал і широкі можливості впливу на процеси, які мають місце на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Особливо гостро сприймається питання, що пов'язане зі становленням і розвитком правових цінностей студентської молоді. У пошуках відповіді на це питання вчені ще не досягли тих результатів, які б переконливо засвідчили про достатню правову активність людей, їхнє прагнення вибудовувати життєву й професійну діяльність з урахуванням правових засад. Саме тому так гостро й принципово сприймається необхідність унесення суттєвих змін у чинну практику правової освіти й виховання студентів, підвищення рівня їхньої правової культури, формування в них правосвідомості [4].

Правові цінності особистості в сучасній літературі переважно розглядаються в контексті суспільно-політичних, економічних і культурологічних відносин. Це є важли-

вим кроком на шляху посилення суспільної уваги до вказаної проблеми, дає змогу виокремити правові цінності студентів як важливий чинник указаних відносин. Водночас правові цінності ще не знаходять глибокого осмислення як особистісне духовно-функціональне утворення, яке проходить особливий шлях свого становлення, розвитку та збагачення [2].

Недостатнє усвідомлення закономірностей та особливостей указанного процесу не дає змоги чітко визначити механізм самоорганізації правових цінностей особистості, їх актуалізації в житті людини, налагодження зовнішніх і внутрішніх зв'язків і досягнення необхідного рівня функціонування. За таких обставин в освіті відбувається формалізація вказаної проблеми, констатація лише окремих проявів цього особистісного утворення, відхід від системного підходу до формування й розвитку правових цінностей студентської молоді.

Важливість прийняття правильних рішень із цього питання зумовлює необхідність наукового осмислення правових цінностей студентської молоді як важливого складника її життєвої та професійної діяльності. Саме тому доцільним є розгляд правових цінностей у тісному зв'язку з професійною, культуротвірною, науковою, морально-етичною та художньо-естетичною діяльністю, що впливає на їх становлення й формування як важливого особистісного надбання, спроможного забезпечувати правовий зміст і характер їхньої діяльності.

Студентська молодь прагне жити й діяти в певній системі ціннісних координат. Без опори на актуалізовані цінності студентам важко сприймати навколишній світ, усвідомлювати зміст і спрямованість окремих суспільних явищ. Саме тому вчені, які працюють у галузі аксіології, намагаються пояснити сутність ціннісного вибору студентів, виокремити основні чинники впливу на цей процес.

Зауважимо, що ціннісне ставлення студентів до навколишньої дійсності залежить не тільки від зовнішніх проявів, а й від того, що власне характеризує окремі різновиди цінностей. Ідеться, зокрема, про цінності правові, моральні, художні, естетичні, наукові тощо. Усі вони є духовним надбанням студентів, функціонують у системі їхніх ціннісних уподобань і тому заслуговують на відповідну увагу, вимагають створення належних умов для їх становлення та розвитку.

Правові цінності студентської молоді важливо розглядати як один із різновидів ціннісного ставлення, в основі якого знаходяться почуття, знання, інтереси, потреби, орієнтації, ідеали, сповненні правовим змістом. За вказаних обставин виникає необхідність усвідомлення того, у який спосіб і за якими суспільно визнаними нормами студентська молодь прагне досягати визначеної мети, вирішувати окремі життєві та професійні завдання, набувати необхідного правового досвіду.

Прийняття студентами рішень правового змісту не з'являється спонтанно. В основі цього процесу є усвідомлення ними права як соціально важливого явища, адже право на життя, працю, відпочинок, навчання, творчість є основоположними проявами демократичного розвитку суспільства, що дає змогу студентам сприймати й розуміти себе як невід'ємний складник суспільного середовища й водночас відповідального суб'єкта, покликаного діяти згідно з прийнятими в суспільстві правовими нормами [8].

Студенти мають навчитися позиціонувати себе як відповідальні особи, які покликані поважати права інших людей, толерантно ставитися до політичних, моральних, естетичних, світоглядних орієнтацій та уподобань, виявляти прагнення до таких форм і напрямів діяльності, які б консолідували суспільні зусилля, робили життя кожної людини змістовним, цивілізованим і перспективним.

Отже, правові цінності студентської молоді мають вагоме значення. Саме вони покликані допомогти студентам усвідомити їх як органічний і невід'ємний складник

суспільного життя, спрямованого на всебічний розвиток сил і можливостей особистості, збагачення її духовного й творчого потенціалу.

Актуальність указаної проблеми зумовлює необхідність дослідження особливостей і критеріїв сформованості правових цінностей студентської молоді. У пошуку відповіді на це питання ми виходили з розуміння того, що кожний громадянин України має володіти високою правовою культурою. На думку вчених А. Кузмінського та В. Омеляненка, «нагальна потреба широкого правового виховання громадян зумовлюється зростанням творчої, організуючої, координуючої ролі права в соціальному, політичному й економічному розвитку суспільства. Метою правового виховання є формування в усіх громадян високої правової культури, яка складається передусім із свідомого ставлення до своїх прав і обов'язків, з глибокої поваги до законів і правил людського співжиття, готовності дотримуватися й сумлінно виконувати визначені вимоги, які виражають волю й інтереси народу» [6, с. 280].

У системі формування та функціонування правових цінностей вагомим значення набувають особистісні якості студентів, які пов'язані з розвитком їхньої правосвідомості й активності, адже правові цінності являють собою духовно-функціональне утворення, у якому діють відповідні механізми впливу та на які мають спиратися студенти у визначенні своїх правовідносин з навколишнім середовищем. Саме тому виникає необхідність у системі правової освіти й виховання студентської молоді, яка дає змогу вирішувати такі завдання, як формування правової свідомості; вироблення вмій, навичок і звичок поведінки відповідно до правових норм; формування в юнаків і дівчат активної позиції в правовій сфері; подолання в правовій свідомості помилкових поглядів і переконань, які сформувалися раніше в негативному середовищі [6].

Український учений-педагог М. Фіцула наголошує на важливості правової освіти й виховання особистості, розвитку в неї необхідних правових якостей. На його думку, «одним із аспектів усебічного розвитку особистості є висока правова культура, адже не можна вважати фізично здорову людину гармонійно розвинутою, коли вона, маючи широкі знання, добре працюючи або навчаючись, порушує закони, права. Здатність людини розуміти правила співжиття й вимоги законів і відповідним чином поводитися не є вродженою, вона формується під впливом спеціальних виховних заходів, є наслідком спілкування з іншими людьми, участі в різних видах діяльності» [7, с. 271].

Усвідомлення необхідності правової підготовки студентської молоді висуває перед сучасною освітньою практикою важливі завдання, пов'язані з формуванням правових цінностей на основі інтенсифікації освітньо-виховного впливу. Одним із його проявів варто вважати впровадження відповідних критеріїв сформованості правових цінностей студентів. У сучасній науковій літературі це питання ще не знайшло належного висвітлення, що негативно позначається на якості правової освіти й виховання студентської молоді, адже критерії сформованості правових цінностей не є формальним додатком до освітньо-виховного процесу. У них зосереджується та концентрується рівень усвідомлення природи вказаного явища, його осмислення з урахуванням найважливіших аспектів. Саме тому виникає необхідність обґрунтування на теоретичному рівні цього питання, надання йому системного аналізу, визначення основних критеріїв і показників того, наскільки сформованими мають бути правові цінності студентів.

За результатами наукового пошуку, зазначимо, що правові цінності студентів є одним із проявів їхнього ціннісного ставлення, в основі якого знаходяться емоційні, інтелектуальні та діяльнісні аспекти. З урахуванням зазначеного можемо виділити основні критерії сформованості правових цінностей: емоційне сприймання правових цінностей; інтелектуальне осмислення правових цінностей; діяльнісне впровадження правових цінностей.

Емоційне сприймання правових цінностей є критерієм їх сформованості. Ідеться про спроможність студентів на емоційно-чуттєвому рівні встановлювати духовно-функціональний зв'язок із найважливішими проявами правовідносин, адже право людини на життя, працю, відпочинок, навчання, творчість є тими проявами правовідносин, які не можуть залишатися поза відповідним емоційним реагуванням. Це правові цінності, які мають бути важливими для кожної людини не залежно від її віку, статі, професійних занять, освіти. Саме тому виникає необхідність урахування того, наскільки є підготовленою студентська молодь до емоційного сприймання правових цінностей, наскільки студенти вміють емоційно реагувати на різні прояви правовідносин у системі суспільного життя, професійної діяльності, в умовах сім'ї, навчання, побуту і творчості.

Як зазначає М. Фіцула, «у процесі правового виховання дуже важливо виховувати в учнів вищі правові почуття, які б регулювали їхню поведінку (відповідальність, справедливість тощо), інакше головним регулятором їх стануть прості емоції (гнів, страх тощо), які спричиняють ситуативну поведінку» [7, с. 273]. Урахування емоційного критерію сформованості правових цінностей є важливим у силу того, що безпосередня реакція на правові аспекти життєдіяльності студентів відбувається на рівні почуттів, емоційного відгуку, уміння співпереживати, установлювати чуттєвий зв'язок із процесами та явищами, які мають місце в повсякденному житті й правовідносинах. На жаль, у чинній практиці цьому питанню не надається належного значення, тому правові цінності студентів нерідко залишаються поза емоційним забарвленням, що призводить до байдужого, а часом і безвідповідального ставлення до правових аспектів життєдіяльності.

Інтелектуальне осмислення правових цінностей є критерієм їх сформованості. Виділення цього критерію зумовлено тим, що правові цінності характеризуються не лише формальними ознаками, а й глибоким змістом, у якому відображаються відповідні зв'язки, закономірності чинних правовідносин. За допомогою емоційного сприймання студенти отримують можливість виділити зовнішні ознаки вказаних правовідносин, водночас інтелектуальне осмислення їх дає змогу усвідомити змістове наповнення проявів права й надати їм необхідну інтерпретацію та оцінку.

З метою підготовки студентської молоді до інтелектуального осмислення правових цінностей учені вважають необхідним озброєння її знаннями законів, підвищення юридичної обізнаності, систематичне інформування про актуальні питання права, формування правової свідомості як сукупності правових уявлень, поглядів, переконань, що визначають ставлення студентів до вимог законів, регулюють їхню поведінку в конкретній правовій ситуації, подолання в правовій свідомості хибних уявлень, що сформувалися під впливом негативних явищ [7, с. 273–274].

Діяльнісне упровадження правових цінностей є критерієм їх сформованості, який важливо враховувати в освітньому процесі, адже в ставленні до навколишньої дійсності студентська молодь прагне налагоджувати духовно-функціональний зв'язок, який полягає в тому, щоб з'ясувати роль і місце правових цінностей у повсякденному житті, визначити їх сутність і зміст, а також забезпечити впровадження правових цінностей у процесі життєдіяльності. На необхідності активних форм існування права наголошують учені, підкреслюючи його дієвий характер, спроможність бути корисним у процесі розв'язання відповідних правових ситуацій [8].

У системі вищої юридичної освіти особливої гостроти набуває питання вироблення в студентів умінь і навичок правомірної поведінки, розвиток у них звичок дотримуватися вимог права, вияву свідомого ставлення до правових норм як громадянського обов'язку, особистісної та професійної честі й гідності. Діяльнісне впровадження пра-

вових цінностей дає студентам змогу позиціонувати себе в системі правових координат і ставитися до навколишнього середовища як активного суб'єкта правовідносин.

Отже, питання критеріїв сформованості правових цінностей студентської молоді набуває в умовах сьогодення актуального характеру. З урахуванням зазначених критеріїв освітня діяльність у закладах вищої юридичної освіти набуватиме цілеспрямованого й ефективного характеру, сприятиме системному вирішенню вказаної проблеми.

Аналіз ефективності правової підготовки студентської молоді в закладах вищої юридичної освіти дає змогу констатувати, що це питання залишається недостатньо обґрунтованим на теоретичному рівні, характеризується епізодичним зверненням до його вирішення на практиці. Наявний стан прийняття педагогічних рішень із цього питання та його вирішення в освітній практиці не можуть задовольнити наявні потреби й тому передбачають унесення суттєвих змін і доповнень на теоретичному і практичному рівнях, адже в розбудові українського суспільства правова освіта покликана успішно залучати студентську молодь до правових надбань минулого, привчати юнаків і дівчат до шанобливого ставлення до прав і свобод людини, закріплених у Конституції й законах держави, а також у міжнародно-правових актах, які визначають сферу її автономної свободи та забезпечують задоволення нею особистих інтересів [8].

Сучасна вища юридична освіта в Україні має стати дієвою основою правової підготовки молоді, розвитку в студентів глибокого розуміння ролі та значення правових цінностей у житті й професійній діяльності. Саме тому важливим є пошук відповіді на питання, що пов'язані з педагогічним забезпеченням цього процесу та виведенням його на рівень сучасних суспільних вимог. Для прийняття конструктивних рішень із цього питання нами обґрунтовано педагогічні умови, які необхідно створити у вищій юридичній школі для ефективного формування правових цінностей майбутніх фахівців.

За результатами наукового пошуку визначено декілька педагогічних умов, які покликані забезпечити послідовний та ефективний вплив на розвиток правосвідомості студентів закладів вищої юридичної освіти. До таких педагогічних умов зараховано актуалізацію правових цінностей серед студентів вищої юридичної школи; ознайомлення майбутніх фахівців з багатоаспектним змістом правових цінностей; підготовку студентів до використання правових цінностей у процесі професійної діяльності; забезпечення самоорганізації правових цінностей у процесі правової самоосвіти й самовдосконалення особистості [5].

Актуалізація правових цінностей серед студентів вищої юридичної школи є педагогічною умовою, від якої залежить налагодження плідного зв'язку зі світом правовідносин, характерних для певних видів професійної діяльності, адже виконання професійних функцій юриста, правоохоронця передбачає свідоме й відповідальне ставлення до правовідносин, дотримання відповідних правових норм, приписів, цінностей тощо. Саме тому в системі вищої юридичної освіти важливою є актуалізація на рівні свідомості студентів правових цінностей, переконання їх у тому, що професійна діяльність має відбуватися в межах установлених правових засад, дотримання яких має вагоме значення в системі цивілізованих економічних, виробничих, культурологічних, соціальних, освітньо-виховних відносин.

Важливою варто вважати педагогічну умову, сутність якої полягає в ознайомленні майбутніх фахівців із багатоаспектним змістом правових цінностей. Ідеться про набуття студентами відповідної правової компетентності, яка покликана забезпечувати глибоке сприймання, усвідомлення й інтерпретацію різних проявів пра-

вовідносин. Ці правовідносини можуть стосуватися громадянських прав і свобод, виконання визначених професійних норм і вимог, реалізації міжнародних, дипломатичних правовідносин тощо. Саме тому перед вищою юридичною школою постає серйозне завдання щодо забезпечення студентів необхідними знаннями, поняттями, уявленнями, орієнтаціями в галузі наявних різновидів права. Наявність відповідної компетентності в галузі громадянських прав і свобод дасть змогу майбутнім фахівцям визначати як правові цінності такі прояви, як право на життя, право на свободу й особисту недоторканність, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на охорону здоров'я та медичну допомогу, право на достатній життєвий рівень – свій і сім'ї – тощо [1].

Серед педагогічних умов формування правових цінностей студентів закладів вищої юридичної освіти варто виділити ті, що стосуються підготовки майбутніх фахівців до використання правових цінностей у процесі професійної діяльності. Мова іде про налагодження зв'язку правового навчання з чинною практикою й тими проявами правовідносин, із якими можуть зустрітися майбутні юристи, правоохоронці в процесі виконання покладених на них професійних функцій. Із цією метою вища юридична школа покликана моделювати ймовірні професійні ситуації, давати розгорнутий правовий аналіз їх змісту, визначати можливі варіанти прийняття правових рішень для забезпечення адекватного реагування на відповідні прояви професійного змісту [3].

До педагогічних умов формування правових цінностей майбутніх фахівців у системі професійної підготовки важливо зарахувати ті, що забезпечують самоорганізацію правових цінностей у процесі правової самоосвіти й самовдосконалення особистості. Необхідність такої умови зумовлена тим, що правові цінності є динамічним особистісним духовно-функціональним утворенням, яке знаходиться в стані свого оновлення, удосконалення, збагачення тощо. Саме тому в закладах вищої юридичної освіти в процесі навчальних занять, наукової роботи, позааудиторної діяльності студентів важливо спонукати їх до самооцінки, самоаналізу, самовдосконалення у сфері функціонування права та правовідносин і на цій основі розвивати прагнення до послідовного, систематичного й самостійного вирішення актуальних проблем, характерних для чинної практики правовідносин у колективі, на виробництві, у системі суспільної комунікації, забезпечення життєдіяльності, навчання, творчості тощо.

Висновки. Формування правових цінностей студентів у системі вищої юридичної освіти є тим завданням, яке потребує свого ефективного вирішення. Цьому мають сприяти педагогічні умови, що спроможні актуалізувати правові цінності, розкрити їх багатоаспектний зміст, налагодити тісний зв'язок із професійною діяльністю та забезпечити дії, пов'язані із самоорганізацією й самовдосконаленням цього особистісного духовно-функціонального утворення.

Список використаних джерел:

1. Бутенко В.Г. Дослідження можливостей навчальних занять у формуванні правових цінностей молоді. *Теорія і методика виховання : науково-педагогічний вісник*. Херсон : Олді-плюс, 2018. Вип. 10. С. 4–6.
2. Бутенко В.Г. Правові цінності як духовно-функціональне утворення особистості. *Теорія і методика виховання : науково-педагогічний вісник*. Херсон : Олді-плюс, 2017. Вип. 8. С. 4–5.
3. Бутенко В.Г. Правові цінності особистості та способи їх функціонування. *Теорія і методика виховання : науково-педагогічний вісник*. Херсон, 2018. Вип. 9. С. 66–69.

4. Бутенко В.Г. Правові цінності як важлива складова життєдіяльності особистості. *Ціннісний вимір політичної діяльності* : збірник наукових праць. Херсон, 2019. С. 9–11.
5. Бутенко В.Г. Педагогічні умови формування правових цінностей молоді у закладах вищої освіти. *Професійна підготовка поліцейських в Україні: методологія, теорія, практика*. Херсон : Олді-плюс, 2019. С. 30–33.
6. Кузьмінський А.І., Омеляненко В.Л. Педагогіка. Київ : Знання, 2007. 447с.
7. Фіцула М.М. Педагогіка. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 544 с.
8. Дергачов О. Громадянські права. Політична енциклопедія / редкол. : Ю. Ленвенець (голова), Ю. Шаповал та ін. Київ, 2011.